

УДК 004.9 : 316.77

DOI <https://doi.org/10.32782/apfs.v041.2023.3>**Ванг Дечонг**ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7014-3627>

аспірант кафедри філософії

Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»

О. О. ДольськаORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9577-8282>

доктор філософських наук, професор,

професор кафедри філософії

Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»

ЦИФРОВА КУЛЬТУРА: ОСОБЛИВОСТІ ТА ЇЇ ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ

Постановка проблеми: поява мережі Інтернет призвела до потужних змін у житті майже усього людства, яке було змушене визнати наявність поряд із звичайною культурою, характерною для кожного виду суспільства, для кожної країни та нації, наявність абсолютно нової культури – цифрової. Автори статті спробували сконцентрувати свою увагу на найбільш, на їхню думку, актуальних і вже сформованих характеристиках цієї культури. Кожна з них є свого роду фундаментом для виникнення наступних, як слідство, у результаті створюються умови для величезних трансформацій у всіх сферах людського життя. На думку авторів статті, **новизною** може стати наступна теза: перелічені характеристики одночасно можуть розцінюватися і як певні установки для «входу» в нову культуру, і як адаптаційні механізми для людства за нових умов.

Ціль. Проаналізувати основні (базові) характеристики цифрової культури і показати їх роль у якості адаптаційного механізму для людини сучасності.

Методологія. Методологія вивчення сучасного суспільства у версіях постіндустріального та інформаційного підходу, метод історико-порівняльного аналізу, методологія впливу високих технологій на масову культуру Е. Гідденса, К. Гелбрейта, М. Кастальса, М. Маклюена, Ч. Гіра, Ш. Текла та ін. Метод філософсько-соціологічного аналізу Г. Маркузе, Ж. Бодріара, К. Ву, Г. Зоу, К. Ліу, К. Лі та ін.

Аналіз літератури. Основи для аналізу сучасної культури, представленої як «цифрова культура», закладають дослідження Д. Белла, М. Кастальса, Ф. Вебстера, Я. Масуди, А. Тоффлера та ін. Описуючи особливості інформаційного суспільства, вони звертають нашу увагу на формування нової культури, дають їй характеристику, намагаються наблизити нас до її реалізації, наголошують на

ролі інформаційно-комунікативних технологій у ній. Філософське осмислення простору культури ми знаходимо в роботах Д. Белла, К. Гелбрейта, Л. Мамфорда, Л. Уайта, А. Молля, Е. Фромма, М. Хабермаса, Ч. Гіра та ін. Культуру починають аналізувати, використовуючи інформаційно-семіотичний підхід Г.-Х. Гадамер, Е. Кассіер, А. Моль, К. Апель, тартуська школа (М. Ю. Лотман) Про вплив інформаційного суспільства на культуру та її складові, про віртуальний простір та його характеристики, про закономірності нової реальності ми знаходимо в дослідженнях Р. Бардта, Ж. Бодріара, Ф. Гваттарі, Ж. Делеза, Ф. Фуко, С. Жижека, У. Еко та ін. Представники постмодернізму розповіли нам про неймовірні, але можливі трансформації культури (Ж. Бодріар, Ф. Гваттарі, Ж. Делез, Ш. Теркл та ін.) Про вплив високих технологій на масову культуру, а також про філософський аналіз соціальних аспектів при процесі формування культури писали Е. Гідденс, К. Гелбрейт, М. Кастальс, М. Маклюен, Ш. Терн та ін.

Серед українських дослідників питання про формування нової культури в умовах інформаційного суспільства розглядається С. Пролєєвим, Е. Бистрицьким, О. Єрмоленком, В. Ляхом, О. Гомілко та іншими; про зміни у галузі філософії освіти за нових викликів культури пишуть М. Бойченко, Гомілко, І. Добронравова, О. Дольська, С. Клепка, В. Кремінь М. Култаєва, І. Предборська, С. Пролєєв та ін. Перспективи та горизонти нової культури в контексті смарт-суспільства досліджуються у роботах В. Воронкової, Т. Тесленко, В. Нікітенко, Р. Олексенка та ін.

Основна частина. Вперше поняття «цифрова культура» було запроваджено Чарлі Гіром для позначення сфери застосування медіа та інформаційних технологій. У своїй знаменитій книзі «Key book for new century» [9] він описує основні етапи розвитку цієї культури. Загалом вони збіга-

ються із запропонованою хронологією і в роботах, де описувалися як технологічні зміни у розвитку суспільства, так і соціальні, в яких був присутній аналіз взаємозв'язку цифрових технологій та соціо-гуманітарного знання, а також аналіз запиту з боку соціуму на розвиток форм соціальної культури, її активізації та сфер застосування.

Відштовхуючись від хронології Ч. Гіра і розвідок постмодерністів, виділяють такі етапи цифрової культури:

1. Зародження у 1970-ті рр. XX ст. (Закладається технологічна основа функціонування інформаційного суспільства, поява персональних комп'ютерів та інформаційних мереж);

2. Кінець XX ст. (удосконалюються цифрові технології, і діджиталізація стає одним із ключових напрямів розвитку в культурі) [8];

3. Початок XXI ст. – період «антропологічної революції як зміни природи людини та природи культурного споживання» [1, с. 198].

Аналізуючи роботи Данієла Белла, а також Ральфа Дарендорфа, Фріца Махлупа, Маршалла Маклюєна, Жака Елюля та інших, Ч. Гір написав наступне: «Сполучені Штати та інші розвинені країни знаходяться в процесі розробки нових форм соціальної організації, які замінять панівну індустріальну модель. Взавши за основу статистичні дані про зайнятість, вони припустили, в міру того, як автоматизована промисловість вимагає дедалі менше робітників, все менше людей найматимуть на роботу. Результатом цього є суспільство, в якому інформація та знання будуть домінуючим центром виробництва, прогрес у напрямку якого Белл бачив з погляду еволюції. Белл також передбачав збільшення кількості людей, залучених до роботи з «теоретичним знанням», на відміну від видів емпіричних досліджень, типовіших для промислово розвиненого суспільства» [9]. Не менш відомий фахівець з аналізу інформаційних зрушень М. Кастельс наголошував, що нову систему комунікацій, засновану на цифровій, мережній інтеграції із безліччю видів комунікації, характеризує її включення та охоплення нею всіх проявів культури. «Але ціна включення до системи – це адаптація до її логіки, до її мови, до її точок входу, до її кодування та декодування» [2, с. 352-353].

На наш погляд, важливо, щоб у цих процесах були правильно поставлені наголоси, і «цифра» була включена до логіки культури, а не навпаки – культуру підкорили «цифрі». Однак ця теза залишається відкритою за багатьма лініями обговорення, про що йтиметься нижче. Свого часу (30–40 рр. XX ст.) Г. Маркузе писав, що у світі «заданість» індивіда, його перетворення на об'єкт управління стає повсюдним явищем [15, р. 534]. Ж. Бодрійяр також стверджував розвиток цих нових для суспільства тенденцій, а саме – перехід до «кібернетичного неокapіталізму», орієн-

тованого на абсолютний контроль за людиною. Ж. Бодрійяр характеризує розвиток людства як тривалий процес, в якому один за одним «померли Бог, Людина, Прогрес, сама Історія, поступившись місцем коду» [1, с. 130].

Слід зазначити, що на початку XXI ст. сформувалися два основні підходи до розуміння цифрової культури, які знайшли своє завершення у трансгуманістичній та гуманітарній коєнціях. Перша була на піку своєї популярності у науковій спільноті до 2015 року. В ній цифрова культура розглядалася як технологічно сформована тотальність, яка визначається діджиталізацією навколишнього середовища. Особливе значення мають техніко-технологічні відкриття і, якщо дотримуватися допустимої логіки, в якій точками відліку стали техніко-технологічні відкриття, то сьогодні світ має справу з роботами над створенням штучного інтелекту, роботизацією основних сфер виробництва тощо. Це вже не четвертий етап, а п'ятий і навіть шостий технологічний уклад розвитку. І людина в такому суспільстві розглядалася як «цифровий автомат». Саме цієї концепції дотримувався Ч. Гір. Трансгуманістична концепція вибудовувалася на основі культури штучного життя, на діджиталізації, які включають комунікації, артефакти та знаки, що відрізняють цифрову культуру та пов'язаний з нею спосіб життя від інших форм життєдіяльності людини. Базою даної концепції виступає технологічний імператив, а технологізацією є нормативний порядок та його цінність. Дотримуючись такого імперативу, призначення людини – розвивати нові технологічні цифрові форми [9]. Цю лінію розвивав та активізував свого часу К. Шваб [16].

Друга концепція розглядає цифрову культуру, аналізуючи різні боки діяльності людини. Вона досліджує трансформації людської ідентичності за умов виникнення нових комунікативних технологій, розглядаючи особливості цифрової культури і порівнюючи їх з особливостями попередніх етапів її розвитку. Аналізує взаємозв'язок та вплив попередньої культурної традиції на цифрову культуру; узагальнює досвід вікового та професійного різноманіття форм використання соціальних мереж; усвідомлює зв'язок Інтернету та мистецтва, політики, науки, освіти і т. і. Найважливішими проблемами в цій концепції є допустимість і межі діджиталізації людини та культури, виділення позитивних та негативних боків впливу цифрових технологій на розвиток цивілізації та людини з подальшим їхнім обговоренням.

Однак трансгуманістична концепція після ідей К. Шваба відносно змін не лише суспільства, а і людини, поставила під питання і його концепцію, і трансгуманізм. Сьогодні концепція Шваба відсунулася, а потенціал трансгуманізму різко знизився. А ось тема зміни людини висунулася на

перший план. Про які зміни йдеться? Ми спостерігаємо процес зміни комунікації, ідентичності, мови, форм збереження знань, трансформації цінностей, які виникли у культурі інформаційного характеру тощо. Такі речі спричиняють зміни в самій людині, а саме: коригують вимоги, звернені до неї з боку суспільства, вимоги до самої себе, ставлення до світу та спроба оцінити світ в умовах певного інформаційного багажу тощо. Нарешті, з'явилася тема трансформації людської ідентичності за нових умов (у цифровій культурі), яка набула сьогодні особливого значення. І навіть виникає питання (і воно цілком природне, але відрізняється якоюсь настороженістю) про зміну мислення людини. Підтвердженням цього стали слова Ж. Бодріяра, який стверджував, що машина є еквівалентом людини, і як така вона включає її мислення в себе, в єдиний операційний процес. Він писав: «Немає більше ні подібності, ні відмінності, ні Бога ні людини – лише іманентна логіка операційного принципу» [1, с. 121].

Зупинимось на основних характеристиках цифрової культури.

Відштовхуючись від першої концепції (трансгуманістичної) підкреслимо, що: комп'ютерно-інформаційні технології починають набувати не просто істотне значення, а домінуюче, що відбивається на зворотньому процесі не тільки матеріального буття, але і мислення, нашої рефлексії. Як наслідок – вносяться коригування у соціум, у соціальні відносини, у культуру спілкування, у смислові значення, у мову, її стилістику тощо. Високі технології відкрили шлях до нового типу реальності – віртуальної. Відбувається активне «включення» себе у віртуальність і спостерігається відрив від фізичної реальності, навіть іноді реальне проживання підмінюється віртуальним. Технологічність культури породжує технологічність в людині, в ній спостерігається втрата традиційно людського, втрата того, що відрізняло її від інших представників світу. Так М. Маклюен писав: «нова технологія наділена силою гіпнозу, оскільки здатна відокремлювати чи ізолювати почуття..., а будь-яка нова технологія зводить до мінімуму взаємодію почуттів і свідомості саме у сфері нового, де відбувається свого роду ототожнення спостерігача і об'єкта» [3, с. 465].

Ми всі стали свідками того, що повсякдення змінилося на ґрунті віртуальних можливостей. Оформлення документів, реєстрація з різних питань на сайтах у найрізноманітніших соціально-значущих організаціях (від життєво-необхідних до простої нумерації черги з побутових питань), можливість придбання квитків, ігри, чати, «побалакати за інтересами» – у наявності всі складові для м'якого переходу до «нового Світу». Теза «людина втрачає інтерес до подій, які відбуваються в реальному світі» стала «живою». Отже,

високі технології відкрили новий простір, простір віртуальності.

Китайські вчені, які аналізують соціальні аспекти цифрової культури (Wu, Z.Y., Zhou, G.H., Liu, X.D., Du, J.F. та ін.), підтверджують масштабне «занурення» людства у глобальну комунікацію, де Інтернет і нові медіа сприяють пересмисленню зв'язків між окремими людьми та групами, і, як слідство, – появі нових технологічних логік переформування соціальних структур [20]. Культура суспільства спирається на побудову та підтримку ідентичності, але в інформаційному суспільстві традиційна соціальна ідентичність похитується. Плинність віртуального часу та простору призводить до випадкових соціальних зв'язків, а децентралізація мережевих вузлів створює сучасну ідентичність, яка за своїми ознаками може бути характеризована як розсіяна. У традиційному суспільстві побудова ідентичності спирається на стійкі соціальні ритуали, які необхідно постійно конструювати та реалізовувати відповідно до соціальних норм. Однак інформаційне суспільство дозволяє людині отримати подвійну ідентичність: «офлайнову» фізичну ідентичність та «онлайнову» віртуальну [20]. А це вже ознаки появи віртуального суб'єкта. У процесі конструювання останнього може формуватися поведінка, відмінна від поведінки реального суб'єкта.

Лі Х., фахівець у сфері змін і трансформацій соціальних складових людини, зазначає, що, завдяки побудові віртуальної ідентичності та віртуальних спільнот, конфлікт між собою та іншими в інформаційному суспільстві ще більше посилюється [12]. В інформаційному суспільстві обмін значеннями та ціннісними судженнями є більш постмодерністською деконструкцією, що призводить до відсутності стабільної та тривалої ідентичності, яка не є ні такою міцною та безперервною, як звичайна ідентичність у традиційному суспільстві, ні такою впорядкованою та єдиною, як ієрархічна ідентичність в індустріальному суспільстві. «У результаті, спільноти, створені на основі ідентичності в мережі, стають більш різноманітними та розпорощеними. З іншого боку, ідентичність членів усередині спільноти стає менш надійною та стабільною, а склад членів стає більш дисперсним та мінливим. Це також створило нові проблеми для ідентифікації людей зі своєю нацією та країною» [12, р. 85]. Отже, ідентичність у цифровій культурі не має стабільної характеристики.

У новому просторі має місце факт посилення індивідуалізації і в той же час має місце виразний прояв маніпуляційного характеру з боку нової культури. Паралельно відбувається розірваність із спільнотами релігійного, професійного, вікового характеру тощо, тобто із спільнотами вже звичними для людини. Це досить складний

процес, оскільки дозволяє відзначити дві суттєві лінії. По-перше, особистісна позиція дедалі слабшає, тому що у людини немає поруч тих, хто може підтримати її в реальному світі, немає тих, хто є носієм тих цінностей, які зміцнювали її віру в себе саму і у своє «Я». Людині нав'язуються алгоритми дій, певну поведінку і тому від людини і людства потрібні нові інтелектуальні зусилля відносно відстоювання свого «Я». По-друге, така ситуація реалізує маніпулятивний потенціал цифрової культури.

Соціальні трансформації у цифровій культурі, перш за все, торкаються змін у комунікації. Нова культура немов би створює умови для переносу нас у нову онтологію, і цей факт приводить до трансформаційних процесів у комунікації. З одного боку, у спілкуванні з'явився потужний суперник людини – машина. Вона зручніша в користуванні, завжди може бути при собі, за бажанням включається і вимикається. Людина такій машині нічого не винна, вона не передбачає етичних зобов'язань, з нею будь-яке спілкування виявляється більш простішим, ніж з людиною. Це приводить до феномену спрощення комунікації. Ця простота стає привабливою стороною цифрової культури. Ш. Теркл зазначає, що коли спосіб квазісинхронної континуальної комунікації за допомогою, наприклад, смартфонів поступово стає санкціонованою соціальною нормою, здатність до глибинного і змістовного спілкування знижується. Вона пише: «Коли комунікативні обміни переформовуються під формат невеликого екрану і зводяться до емоційної стенографії смайликів, це призводить до неминучих спрощень комунікації» [19, р. 143]. Ш. Теркл є дослідницею розвитку міжособистісного та внутрішнього особистісного спілкування [18]. Не випадково, що її новітня книга «Щоденники емпатії: мемуари» (видавництво Penguin Press, березень 2021 р.) були обрані редакторами New York Times Book Review найкращою книгою 2021 року за версією New York Times Critics.

Отже, у спрощеній комунікації немає глибини, але є спрощення спілкування за рахунок «переходу» до віртуальних уподобань. С. Бродбент, своєю чергою, зазначає, що опосередковані технічними засобами комунікації ініціюють процеси приватизації та індивідуалізації людського життя [5, р. 129]. Втрачаються природні соціальні зв'язки, їх замінюють штучні. Штучність укладена не тільки у способах організації комунікаційних процесів, а і у їх сутності, де культурна визначеність замінюється на технологічне програмування. Дружити за Інтернетом без жодних фізичних і духовних зусиль, виставляти «лайки» на підтримку собі подібних, а не надавати реальну підтримку – це спрощує не тільки людські стосунки, це спрощує саму людину. Ч. Гір пише: «коли ми кажемо про мільйон друзів, то сам тер-

мін «дружба» потребує переосмислення. Таким чином, нашій все більш мережевій цифровій культурі може знадобитися нова «політика дружби», нові концепції відносин між собою та іншими та нове розуміння спільноти» [9].

Ще одне зауваження. Все частіше відбувається фіксація відсутності етичного компоненту в комунікації, яка веде до небажання вибудувати логіку оповіді (наприклад, у соціальних мережах) та відсутності щільності думки. Формується комунікація для себе і не сприяє створенню середовища, сприятливого для збереження та розвитку людяності. Така людина перетворюється на односкладовий соціальний атомарний організм.

Наступною характеристикою є наявність нової форми громадянства. Сучасні китайські соціологи К. Ліу, Ксю (Liu, X. M., Xu, Q.) обговорюють концепцію мережевого громадянства, вказуючи, що юридичне визначення громадянства та його політичне визначення можуть слугувати посиленнями на концепцію громадянства в мережі [13]. З одного боку, інформаційне суспільство не створює нового суспільства чи простору, відокремленого від національної держави, але, з іншого боку, у кіберпросторі важко розрізнити національність та політичну належність користувачів мережі. У мережі сучасні національні та політичні системи більше не є найважливішими системами відліку для користувачів мережі, і ідентичність громадян мережі терміново потребує визначення. Однак, виникає питання, чи справді народилося мережеве громадянство. Мережа справді збільшила політичну активність окремих людей, але в мережевих групах існує різна поведінка, яка не поважає індивідуальні права та обов'язки, «формує якісь дикі образи, провокує особисті напади, кібер-переслідування, висуває моральні судження і в той же час не проти групової істерики тощо» [11, р. 221]. Масове спілкування стало популярним в інформаційному суспільстві, але норми поведінки користувачів мережі не відповідають правам і обов'язкам громадянського суспільства. Тому існує плутанина щодо ролі громадянства в мережі і в реальному житті. На наш погляд, поясненням такого факту можна вважати відсутність раціональних дискусій відносно таких понять, як у науковій спільноті, так і на платформах.

Особливої уваги заслуговує мова, яка останнім часом «вважає» своїми трансформаціями. Мається на увазі і синтаксичні, і семантичні зрушення. Ми зупинимося на семантиці, на смислових значеннях слова. Останнім часом все частіше можна фіксувати сам процес цих змін: старі смисли можуть підмінюватися новими, оскільки Інтернет усіляко сприяє прискоренню цього процесу. При цьому, однак, можна також відзначити факт відсутності осмислення того, що відбува-

ється. Ніхто не аналізує, не порівнює старі і нові смисли, процес йде в такому ракурсі, що паралельно вживаються і старі, і нові смислові контексти. Зміни відбуваються настільки швидко, що можливість зафіксувати процес підміни навіть не впадає у вічі, що призводить до досить швидкого процесу плутанини у мисленні, а, якщо рухатися далі, то і до зміни цінностей. Дивишся, а старі вже пішли у минуле, на їхньому місці – зовсім нові, іноді абсолютно з протилежним смисловим наповненням на відміну від старих цінностей.

Отже, культурні (духовні не є виключенням з цього ряду) цінності починають трансформуватися під впливом нових, найчастіше інформаційних за своїм характером сенсів, тобто відбуваються смислові зміни для речей, які ми звикли вважати звичайними. Паралельно йде формування зовсім нового мовного словника, яким користується вже якась частина людства. Наприклад, вже почав формуватися для наукової спільноти словник з термінології, характерної для нового типу культури. Наприклад, якщо йдеться про характеристику суб'єкта, який реалізує пізнавальні функції в інформаційному середовищі, то доречно використовувати термін «інтернет-суб'єкт», якщо розповідається про розумові процеси, то доречними будуть такі терміни, як «новий вид інтелектуалізації», «кліпове мислення», «кліповий лист». І таких прикладів чимало.

Бай Г., Чжоу З. Г., Хонг З. М. (Bai, G., Zhou, Z. G., Hong, Z. M.) (сучасні китайські філософи та соціологи) спостерігають за змінами в оповіді в епоху інформації та зазначають, що сучасна культура переходить від домінування мови до домінування образів, де люди все більше покладаються на зображення, щоб зрозуміти та інтерпретувати світ [4]. Люди звикли називати сучасну епоху «візуальною епохою», де усюдиусце візуальне зображення охоплює усі поля та традиційні правила. Лише те, що може повністю привернути увагу людей, має силу чи вплив. Широко розповсюджені візуальні образи глибоко змінюють форму багатьох культурних заходів. Світ, у якому ми живемо, все більше наповнюється саме такими образами, які стали важливим засобом репрезентації, створення та поширення сенсу. Очевидним є факт того, що в сучасній культурі нові медіа вже домінують, а вони відрізняються від аудіо- (усних) чи друкованих.

Під впливом масових інтернет-комунікацій змінюється відношення до тіла. У наш час воно більше «не маскується», а максимально повністю є виставленим. Китайський вчений Чен Ю. Г., спостерігаючи за поширенням коротких відео у соціальних мережах, виявив, що «в прямих трансляціях і коротких відео, продуктивність тіла займає центральне місце. Показ, поклоніння, підриг і відчуження тіла пронизують

майже всі ЗМІ. Багато культурних феноменів формуються завдяки використанню тіла, наприклад, поведінка Інтернет-знаменитостей (їхня репрезентація тілесного), ті ж самі смайлики, які складають мережеву культуру та ландшафт молодіжної субкультури Китаю сьогодні тощо» [6, р. 100].

Чень З., Цзен Х. Дж., Юань С. Х., фахівці в галузі філософії освіти, обговорюють освіту, слідкуючи за логікою розвитку сучасних освітніх технологій. Вони стверджують наступне: коли відкритість і безкоштовність Інтернету поєднуються з освітою – це дорівнюється до освітньої революції [7]. Університет Фенікса, Університет штату Нью-Йорк та Іллінойський Державний університет були першими, які започаткували онлайн-навчання. Згодом всесвітньо відомі університети приєдналися, створивши відомі освітні платформи МООС (англ. Massive open online course) – масивні масові, широкодоступні публічні / відкриті дистанційні онлайн курси, інтернет-курси з великомасштабною інтерактивною участю та відкритим доступом через Інтернет, такі як EdX, Coursera тощо. Ма Р. Л. підкреслює, що «електронна освіта – це лише найпростіша навчальна поведінка, така, як навчання, обговорення, відгуки, завдання та тести. Це лише рух поведінки викладання, яке традиційно відбувалося у фізичному просторі (класі) до кіберпростору» [14, р. 74]. Однак Кгу Ю. Х. зазначає, що, «з одного боку, Інтернет деконструє традиційне навчання та ланцюг навчання поведінки, заснований на системі класу, яка спирається на особисте спілкування між людьми. З іншого боку, на основі реконструкції залежності людей від Інтернету для взаємного спілкування, він «сприяє» відновленню нового ланцюжка поведінки у традиційному курсі «викладання та навчання» [22, р. 17]. Ця освітня модель реалізує спільне використання освітніх ресурсів і сприяє справедливості в освіті, особливо забезпеченням того, щоб сотні мільйонів студентів отримували освіту під час глобального спалаху, наприклад, пандемії. Вплив технологій на освіту постійно викликає і провокує дискусії про «заміну вчителів і зникнення шкіл». Це нагадує час, коли Едісон задумався і про зміни в освіті: «винайшовши рухомий кінопроектор, вважав, що підручники, які використовуються в школах, швидко застаріють, і учні можуть здобувати освіту, переглядаючи фільми» [17, р. 69]. Дійсно, з висоти сьогоднішнього дня, протягом наступних років система освіти буде ґрунтовно змінюватися.

Проте варто задуматися, чи справді електронна освіта всесильна? М. Джіян, К. Лі вважають, що «освіта є надзвичайно складною соціальною практикою, і просте надання знань не означає справжньої освіти» [10, р. 113]. Технічний прогрес не обов'язково означає освітній прогрес, а також радіо, телебачення та комп'ютер, які колись впли-

нули на величезні зміни в освіті, не задовольнили очікуваних сподівань людей. МООС вважається формою застосування інформаційних технологій в освіті, але це скоріше є формою технологічного прогресу. Якість дистанційних курсів не завжди дорівнюється якості аудиторної освіти. Незважаючи на те, що МООС пропонують досить якісний продукт, до яких залучені відомі викладачі, вони також викликають багато критики з точки зору підвищення цієї ж якості. Після дослідження, які проводились на ґрунті МООС, Хіао В. зазначив, що «жорсткі методи передачі знань, тривожні оцінки курсу, і, зокрема, 80%–95% відсіву з курсу не може гарантувати якість навчання» [21, р. 20].

Висновок. Високі технології мають тенденції до розвитку, і цифрова культура в таких умовах набирає оберті. Ми окреслили ті її базові характеристики, які вже сьогодні мають місце і вплив на трансформацію нашого сьогодення і прийшли до висновку, що, по-перше, цифрова культура вже реалізується в окремих галузях нашого життя і має величезний вплив на ті сфери, які ще намагаються залишати свої важелі у парадигмі існуючої культури. По-друге, було підкреслено і сформульовано основні характеристики даної культури, хоча цей список можна і треба було б і продовжити, тобто список залишається відкритим. І нарешті, по-третє, ми вважаємо, що ці характеристики необхідно постійно аналізувати з метою розгляду їх як адаптаційних механізмів життя людини за нових умов.

Вплив високих технологій настільки великий сьогодні, що вони вже не можуть не змінювати людину, бо вона так влаштована, що зміни для неї неминучі. У філософсько-антропологічній, культурологічній літературі зазвичай використовують термінологію на кшталт «формування нової особистості» чи щось подібне. Однак під час обговорення учасника цифрової культури, на наш погляд, доречно використовувати терміни «людина цифрової культури», «особистість цифрової культури», «цифровий простір» тощо, що наголошує не лише на особливості нової культури, а і на кардинальних змінах бачення світу, як з боку науковців, так і самої людини.

Література:

1. Символічний обмін і смерть / переклад Леоніда Кононовича. Львів: Кальварія, 2004. 390 с.
2. Кастельс М. Інформаційна епоха: економіка, суспільство та культура. Київ: ГУ ВШЕ, 2000. 608 с.
3. Мак-Люен М. Галактика Гутенберга: становлення людини друкованої книги. Київ: Ніка-Центр, 2001. 464 с.
4. Bai G., Zhou Z. G., Hong Z. M. Visual Culture and Consumer Society. Fujian Forum. *Humanities and Social Sciences Edition*, 2001. 02/ Pp. 29-35.
5. Broadbent S. Approaches до Personal Communication. *Digital Anthropology* / Н. А. Horst, D. Miller (eds.). London: Berg, 2012. Pp. 127-146.

6. Chen Y. G. Comedy carnival, body aesthetics, desire consumption: Analysis of short videos of self-media from the perspective of aesthetic culture. *Modern Communication. Journal of the Communication University of China*, 2019. № 6. Pp. 99-104.

7. Chen Z., Zeng H. J., Yuan S. H. The Rise of MOOCs and Distance Education. *Frontier*, 2016. №1. Pp. 73-76.

8. Gere C. A key book for the new century. 2008 // https://www.academia.edu/36920430/A_key_book_for_the_new_century (2.05.2023)

9. Gere C. Art, Time, and Technology. Berg Publishers, Oxford and New York, 2006. 240 p.

10. Jiang M. W., & Li X. Z. Thoughts on the «MOOC madia». *Journal of Hebei Normal University. Educational Science Edition*, 2014. № 2. Pp. 110-115.

11. Jones R. Discourse and digital practices. Doing discourse analysis in the digital age / R. Jones, A. Chik, C. Hafner. London; New York : Routledge, 2015. 260 p.

12. Li H. Crisis of self-identity in virtual communication on the internet. *Social Science*, 2004. № 6. Pp. 84-88.

13. Liu X. M., Xu q. Birth of Online Citizens and Their Cultivation. *Research on Continuing Education*, 2015. № 10. Pp. 57-60.

14. Ma R. L. MOOCs: openness, controversy and enlightenment. China Electric Education. *Journal of China National Radio & TV University*, 2014. № 1. Pp. 69-75.

15. Marcuse H. Reason and Revolution. Hegel and the Rise of Social Theory. New York: Oxford University Press. London: Milford. 1941. Pp. xii + 431. Price 21s. 6d. net. Published online by Cambridge University Press: 25 February 2009.

16. Schwab K., Malleret T. COVID-19: The great reset. Forum publishing 2020 // <http://reparti.free.fr/schwab2020.pdf> (10.06.2023)

17. Shan S. Edison's 21 Century Prophecies. *Today's Technology Realm*, 2011. № 8. Pp. 69-70.

18. Turkle Sh. Reclaiming Conversation: The Power of Talk in a Digital Age. Penguin Press, 2015. 232 p.

19. Turkle Sh. Life on the screen: identity in the age of the Internet. New York: Simon & Schuster, 1995. 352 p.

20. Wu Z. Y., Zhou G. H., Liu X. D., Du J. F. Media Perspective Analysis of Alienation in Interpersonal Communication in the New Media Era. *Chinese Newspaper Industry*, 2022. № 4. Pp. 22-23.

21. Xiao W. W. A few thoughts on MOOCs. *Education Exploration*, 2014. № 8. Pp. 19-21.

22. Zhu Y. X. Reflection on education in the face of crisis. *People's Education*, 2020. № 7. Pp. 16-19.

Анотація

Ванг Д., Дольська О. О. Цифрова культура: особливості та її основні характеристики. – Стаття.

Цифрова культура змінює будь-які форми життєдіяльності людини, бо віртуальна реальність впливає і трансформує як групи, так і окремого індивідуального члена кожної спільноти. Автори зосередились на розвідках основних характеристик цифрової культури і пропонують оцінювати їх в якості механізмів адаптаційного характеру. Особливістю статті стало залучення певного масиву наукових розробок сучасних китайських фахівців з філософії, соціології, антропо-

логії. При виявленні основних характеристик нової культури автори відштовхувалися від трансгуманістичної та гуманітарної концепцій. Розвідки будь-яких складових життя людини було описано за нових умов, а саме – на ґрунті інформаційно-технологічного детермінізму, який має прояв у соціальних мережах, Е-освіті, у нових комунікативних технологіях тощо, тобто точкою відліку стала техніко-технологічна складова «цифри». В центрі уваги опинилися теми ідентичності, цифрового громадянства, спрощеної комунікації, тема етики, мови і цінностей.

Наголоси на основних характеристиках цифрової культури допомогли зробити і порівняльний аналіз з особливостями попередньої культури, і дозволило висунути ряд проблемних питань. Останні, на думку авторів, можна розцінювати і як тези для обговорення особливостей нової культури, і як свого роду складові механізмів адаптаційного характеру для розуміння і опанування цифрової культури. Найважливішими проблемами в цьому контексті є виділення позитивних та негативних боків впливу цифрових технологій на розвиток цивілізації та людини з подальшим їхнім обговоренням, допустимість і межа діджиталізації, послаблення особистої позиції людини з подальшим маніпулятивним потенціалом цифрової культури. У висновках підкреслено, що технологічність культури породжує технологічність і в самій людині.

Ключові слова: цифрова культура, трансгуманістична та гуманітарна концепції, «цифровий» громадянин, «цифрова» ідентичність, «спрощене» спілкування, Е-освіта, діджиталізація, візуальна епоха, віртуальність.

Summary

Wang D., Dolska O. O. Digital culture: features and its main characteristics. – Article.

Digital culture changes all forms of human life, because virtual reality affects and transforms both groups

and individual members of each community. The authors focused on exploring the main characteristics of digital culture and suggest evaluating them as mechanisms of an adaptive nature. A feature of the article was the inclusion of a certain array of scientific developments by modern Chinese specialists in philosophy, sociology, and anthropology. When identifying the main characteristics of the new culture, the authors started from transhumanist and humanitarian concepts. Exploration of any components of human life was described under new conditions, namely, on the basis of information and technological determinism, which is manifested in social networks, e-education, new communication technologies, etc., that is, the technical and technological component of «numbers» became the starting point. The topics of identity, digital citizenship, simplified communication, the topic of ethics, language and values were in the center of attention.

Emphasis on the main characteristics of digital culture helped to make a comparative analysis with the features of the previous culture, and made it possible to raise a number of problematic issues. The latter, according to the authors, can be considered both as theses for discussing the features of the new culture, and as a kind of components of adaptive mechanisms for understanding and mastering digital culture. The most important problems in this context are the selection of positive and negative aspects of the influence of digital technologies on the development of civilization and man with their further discussion, the admissibility and limit of digitalization, the weakening of the personal position of a person with the further manipulative potential of digital culture. In the conclusions, it is emphasized that the technology of culture creates technology in the person himself.

Key words: digital culture, transhumanist and humanitarian concepts, «digital» citizen, «digital» identity, «simplified» communication, E-education, digitalization, visual era, virtuality.